

PAPER DETAILS

TITLE: Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Otizm Spektrum Bozukluğu olan Çocuklara İlişkin Bilgi ve Tutumlarının İncelenmesi

AUTHORS: Binnur HACIİBRAHİMOĞLU, Aysegül USTAOGU

PAGES: 491-506

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/815689>

An Investigation of Preservice Preschool Teachers' Knowledge and Attitudes toward Children with Autism Spectrum Disorders

Binnur Yıldırım Hacıibrahimoğlu, Giresun University, ORCID ID: 0000-0002-6471-6054

Ayşegül Ustaoglu, Sinop University, ORCID ID: 0000-0003-2865-448X

Abstract

The aim of this study was to investigate the attitude and knowledge of the early childhood preservice teachers about Autism Spectrum Disorders (ASD). The study was designed as a descriptive study and conducted with 193 preservice teachers from third and fourth grade studying early childhood education. Autism Inclusion Questionnaire developed by Segall in 2008 was used to collect data in the study. The scale consists of two parts as knowledge and attitude dimensions. The part of the scale that was used to measure preservice teachers' level of knowledge about children with ASD was rated according to the categories "true, false and I do not know". The attitude part in the scale is composed of seven point Likert items by expressing according to the participation of the preservice teacher in the opinions stated. Independent samples T-test was used to determine whether the attitudes and knowledge levels of the preservice teachers differed significantly from the characteristics of the preservice teachers. The results of the study showed that preservice teachers' attitudes towards children with ASD differed based on their background of taking education on autism. Results revealed that preservice teachers' attitudes did not differ in terms of the variables of class level, working with children with ASD, and getting special education course. When the knowledge level of the participants was examined, it was found that preservice teachers have not sufficient knowledge about autism generally. It was found that preservice teachers have especially incorrect knowledge on six items on the knowledge scale.

Keywords: Early childhood education, autism spectrum disorder, early childhood preservice teacher, inclusion

Inönü University
Journal of the Faculty of Education
Vol 20, No 2, 2019
pp. 491-506
DOI: 10.17679/inuefd.441184

Article type:
Research article

Received : 05.07.2018
Accepted : 01.08.2019

Suggested Citation

Yıldırım Hacıibrahimoğlu, B. & Ustaoglu, A. (2019). An investigation of preservice preschool teachers' knowledge and attitudes toward children with autism spectrum disorders, *Inonu University Journal of the Faculty of Education*, 20(2), 491-506. DOI: 10.17679/inuefd.441184

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Autism is defined as a developmental disorder that occurs in early childhood, has a limited area of interest in exhibiting disorder, social interaction and social relation problems, stereotypes and repetitive behaviors (American Psychiatric Association, 2013). As the number of students with Autism Spectrum Disorder (ASD) in general education classes tended to increase (Sanz-Cervera, Fernandez-Andres, Pastor-Cerezuela & Tarraga-Minguez, 2017), teachers' or preservice teachers' level of knowledge about ASD have become an important requirement (Hart & Malian, 2013; Hart & More, 2013). Among the factors affecting teachers' views are the experiences with students with disabilities, grade, the type of disability, education, practical knowledge and support (Avramidis, Bayliss, & Burden, 2000; Avramidis & Norwich, 2002; Dahle, 2003; Hannah & Piler, 1983; Harrower & Dunlap, 2001; Jordan, 2005), while teachers generally display a positive attitude towards inclusion (Avramidis & Norwich, 2002; Scruggs & Mastropieri, 1996). Although preservice teachers' opinions about inclusion have been examined before, the studies on the views of the inclusion practices of children with certain disabilities such as autism are still very limited (Barned, Knapp & Neuharth-Pritchett, 2011; Sanz-Cervera, Fernandez-Andres, Pastor-Cerezuela & Tarraga-Minguez, 2017). Sanz-Cervera and et al. (2017) conducted a study comparing preservice teachers' (attending early childhood education and primary school education programs) levels of knowledge, conceptual errors, and lack of knowledge about ASD in the freshmen and senior years. Their findings indicated that freshmen students had more level of knowledge and misconceptions about autism while senior students' level of knowledge was high and their misconceptions decreased as a matter of the special education courses that took throughout their education.

Purpose

The aim of the study is to examine the knowledge and attitudes of early childhood preservice teachers towards children with ASD. To achieve this aim, participants' level of knowledge and attitudes about the children with ASD will be investigated. Also, the relationship between the demographic variables and their knowledge level on children with ASD and their attitudes towards children with ASD will be examined.

Method

This study was conducted with a descriptive design. Participants in the present study were recruited by simple random sampling. A total of 193 students, 174 female and 19 males, consisting of early childhood preservice teachers who were attending third and fourth grade were participated in the study. "Autism Inclusion Questionnaire" which was developed by Segall (2008) was used as the data collection tool in the study. Turkish adaptation study of the measurement tool was carried out by Demir and Aydın (2012). "Knowledge on Autism Spectrum Disorder" part has 15 items and these items are scored based on the categories "true, false, and I do not know". In the questionnaire developed by Segall (2008), the "Attitude Toward the Inclusion of Autistic Children" has 27 items, and then this scale was revised with teacher candidates by Barned, Knapp and Pritchett (2011). The revised version of the scale was used in the present study. The revised version has 19 items which are rated on a 7-point Likert-type rating "seven (I agree absolutely)" and "one (not absolutely)".

In the present study, frequency analysis was used to analyze participants' knowledge levels. In addition, independent sample t-test were used to determine whether the attitudes and knowledge levels of the preservice teachers differed significantly according to the characteristics of the preservice teachers.

Findings

When the findings were examined, it was determined that the preservice teachers did not respond six items correctly. 164 preservice teachers responded "I do not know" to the item "The diagnostic criteria for Asperger's Syndrome are identical to High Functioning Autism.". Although the same item is evaluated by 15 preservice teachers as "False", 14 preservice teachers responded as "True". The item "Medication can alleviate the core symptoms of ASDs" (requires the response "False") was answered as "I do not know" by 91 preservice teachers and "True" by 59 preservice teachers. In the light of these findings, the result indicated that the preservice teachers do not have the correct knowledge about the use of drug treatment in autism.

A large majority (n = 124) of preservice teachers responded the item "Most children with ASDs have cognitive abilities in the intellectually disabled range. " as "True" which is the correct answer. However, 77 preservice teachers answered the item as "I do not know". These participants did not know the correct knowledge about the cause of autism. The great majority of participants (n = 151) have incorrect knowledge about the item "The core deficits in ASDs are impaired social understanding, language abnormalities, and impaired sensory functioning." Only eight prospective teachers responded correctly to this statement. The majority of responses to the item "Traumatic experience very early in life can cause an ASD" have been identified as "I do not know" (n = 76) and "True" (n = 74) in the "Knowledge Levels of ASD" form. The number of preservice teachers who answered this item correctly was only 43.

Preservice teachers' knowledge of children with ASD and their attitudes towards children with ASD were examined in relation to certain demographic variables (grade, previous experience with children with ASD, and taking a course about special education), it has been found that teachers' attitudes towards the children with ASD did not differ significantly based on these variables. The only significant relationship was found between early childhood preservice teachers' attitudes towards children with ASD and prior training on autism. However, there was not any significant difference in the knowledge levels of early childhood preservice teachers' who have prior training on autism and who do not have.

Discussion & Conclusion

To investigate knowledge and attitudes of early childhood preservice teachers about ASD is the aim of the current study. It has been seen that early childhood preservice teachers' knowledge levels about ASD are not adequate for working with autistic children. Today, we see that teachers from different fields are working with children in early childhood education. Further research should be carried out and compare the knowledge of and attitudes towards children with ASD of teachers who have various backgrounds. Also, in teaching practice course preservice teachers can be provided teachers who are experienced in the field of special education. As a result of the findings, a more valid needs analysis can be made by observing the teachers at their first year and their fifth year. With more comprehensive data collection methods and tools, detailed information on preservice teachers can be obtained and appropriate information and examples of applications can be presented. This information can shape the content of the special education course in the undergraduate program of early childhood education programs.

Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Otizm Spektrum Bozukluğu olan Çocuklara İlişkin Bilgi ve Tutumlarının İncelenmesi

Binnur Yıldırım Hacıbrahimoğlu, Giresun Üniversitesi, ORCID ID: 0000-0002-6471-6054

Ayşegül Ustaoglu, Sinop Üniversitesi, ORCID ID: 0000-0003-2865-448X

Öz

Okul öncesi öğretmen adaylarının otizm spektrum bozukluğu olan çocuklara ilişkin bilgi ve tutumlarını incelemek amacıyla gerçekleştirilen bu çalışma, betimsel tarama deseninde yürütülmüştür. Araştırma okul öncesi öğretmenliği üçüncü ve son sınıfta öğrenimine devam eden 193 öğretmen adayı ile yürütülmüştür. Araştırmada "Otizm Kaynaştırma Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçme aracı bilgi ve tutum boyutu olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Ölçeğin öğretmen adaylarının otizm spektrum bozukluğu olan çocuklara yönelik bilgilerinin elde edilmesi amacıyla kullanılan bölümü "doğru, yanlış ve bilmiyorum" kategorilerine göre derecelendirilmiştir. Ölçekte yer alan otizmliler çocukların kaynaştırılmasına ilişkin tutum bölümü ise öğretmen adaylarının belirtilen görüşlere katılıp katılmama durumu yedi dereceli likert tipi maddelerden oluşmaktadır. Araştırmada, öğretmen adaylarının tutum ve bilgi düzeylerinin, adayların özelliklerine göre anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadığını belirlemek amacıyla bağımsız örneklem için t-testi istatistiksel yöntemi kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre öğretmen adaylarının otizm spektrum bozukluğu olan çocuklara yönelik tutumlarının otizm konusunda eğitim alma durumuna göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Sınıf düzeyi, otizmlilerle çalışma ve özel eğitim dersi alma değişkenlerine göre öğretmen adaylarının tutumlarında farklılık tespit edilmemiştir. Çalışmanın bilgi düzeyi boyutunda ise öğretmen adaylarının genel olarak otizme yönelik bilgilerinin yeterli olmadığı elde edilmiştir. Öğretmen adaylarının bilgi formunda özellikle altı maddeye ilişkin yanlış bilgiye sahip oldukları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Okul öncesi eğitim, otizm spektrum bozukluğu, okul öncesi öğretmen adayı, kaynaştırma.

İnönü Üniversitesi
Eğitim Fakültesi Dergisi
Cilt 20, Sayı 2, 2019
ss. 491-506
DOI: 10.17679/inuefd.441184

Makale türü:
Araştırma makalesi

Gönderim Tarihi : 05.07.2018
Kabul Tarihi : 01.08.2019

Önerilen Atıf

Yıldırım Hacıbrahimoğlu, B. & Ustaoglu, A. (2019). Okul öncesi öğretmen adaylarının otizm spektrum bozukluğu olan çocuklara ilişkin bilgi ve tutumlarının incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(2), 491-506. DOI: 10.17679/inuefd.441184

GİRİŞ

Okul öncesi dönem, çocukların gelişiminin en hızlı olduğu bir dönemdir. Bu nedenle okul öncesi öğretmenlerinin çocukların gelişim özelliklerini iyi bilmesi ve çocukları tanıması önem arz etmektedir. Çocuğun gelişimsel özelliklerini ve gereksinimlerini iyi bilen bir öğretmen, çocuk, aile ve öğretmen açısından başarılı çıktılar elde edecektir. Eğitim ortamlarında çocukların gelişimsel özelliklerini göz önünde bulundurduğumuzda otizm spektrum bozukluğu da bireysel bir farklılık olarak karşımıza çıkmaktadır. Otizm, erken çocukluk döneminde ortaya çıkan, sosyal iletişimde bozukluk, sosyal etkileşim ve toplumsal ilişkilerde sorunlar, basmakalıp ve yineleyici davranışlar sergileme ile sınırlı ilgi alanına sahip gelişimsel bir bozukluk olarak tanımlanmaktadır (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2013).

Amerika Birleşik Devletlerinde her 59 çocuktan birinin otizmden etkilendiği açıklanırken (Christensen ve diğerleri, 2016), Avrupa'da görülme sıklığı üzerine yapılan çalışmalarda her 100 doğumdan birinde otizm spektrum bozukluğunun görüldüğü belirtilmektedir (Autism Europe, 2015). Türkiye'de ise Milli Eğitim Bakanlığı'nın (MEB) 2017 yılında yayınladığı Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2016/2017 verilerine göre, kaynaştırma eğitimi veren anaokullarında 2407 erkek ve 1178 kız öğrenci olmak üzere toplam 3585 öğrenci yer almaktadır (MEB, 2017). MEB verilerinde otizmi olan öğrenci sayısına yönelik net veri bulunmamakla birlikte OSB tanısı ile kurumlara başvuru sayısında artış olduğu belirtilmektedir (Er-Sabuncuoğlu, 2016). Rakap, Birkan ve Kalkan (2017) tarafından hazırlanan raporda ise eğitim kademelerinde yer alan otizmlili öğrenci sayıları ayrıntılı olarak sunulmuştur. Rapora göre, 2015-2016 eğitim-öğretim yılında okul öncesi dönemde kaynaştırma eğitimi alan toplam 89 OSB tanılı çocuk olduğu belirtilmiştir. Hem yasa ve mevzuatların gerektirmesi hem de Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) tanılı öğrencilerin genel eğitim sınıflarındaki sayılarının artma eğiliminde (Sanz-Cervera, Fernandez-Andres, Pastor-Cerezuela ve Tarraga-Minguez, 2017) olması genel eğitim sınıflarında bu çocuklarla karşılaşma olasılığı yüksek olan öğretmen ya da öğretmen adaylarının OSB hakkında bilgi düzeylerinin geliştirilmesi önemli bir gerekliliktir (Hart ve Malian, 2013; Hart ve More, 2013). Sucuoğlu (2012) OSB'li çocuklar için en az sınırlandırılmış ortam genel eğitim okullarının ya da sınıflarının koşullarında bazı problemler olmasına karşın, öğretmenlerin yeterli bilgi ve becerilere sahip olmaları ve gerekli destek hizmetlere ulaşılabilirliğinin artırılmasıyla OSB'li çocukların başarısının artabileceğini bildirmiştir. Haimour ve Obaidat (2013) yaptıkları çalışmada öğretmenlerin eğitim düzeyinin (lisans ve lisansüstü), öğretim deneyiminin ve OSB'li çocuklarla olan etkileşimlerinin, bu çocuklara karşı tutumlarını olumlu ve anlamlı şekilde etkilediğini tespit etmişlerdir.

Öğretmenler genel olarak kaynaştırma uygulamasına yönelik olumlu görüş sergilemekle birlikte (Avramidis ve Norwich, 2002; Scruggs ve Mastropieri, 1996), öğrencilerin engel çeşidi, derecesi, engelli öğrenci ile olan deneyim, eğitim, uygulama bilgisi ve sunulan destekler öğretmenlerin görüşlerini etkileyen faktörler arasında yer almaktadır (Avramidis, Bayliss, ve Burden, 2000; Avramidis ve Norwich, 2002; Dahle, 2003; Hannah ve Pilner, 1983; Harrower ve Dunlap, 2001; Jordan, 2005). Dahle (2003) sınıfında otizmlili öğrenci bulunan öğretmenlerin öğretimsel yöntemler ve müdahale üzerine eğitim almaları gerektiğini vurgulamaktadır. Alan yazın incelendiğinde okul öncesi öğretmenleri özel gereksinimli çocuklarla çalışma konusunda bilgilerini yetersiz görmekte ve öğretim yapamadıklarını ifade etmektedirler (Akalin, Demir, Sucuoğlu, Bakkaloğlu ve İşcen, 2014; Batu, 2010; Gök ve Erbaş, 2011; Odom ve Bailey, 2001; Rakap, 2017). Kaynaştırma uygulamasının başarılı olması öğretmenlerin sahip olduğu bilgi ve beceri ile ilişkili bulunmakta dolayısıyla öğretmenlerin yeterli bilgi ve beceri düzeyinde olması kaynaştırmanın niteliğini artırdığı yönünde vurgulanmaktadır (Bredenkamp ve Copple, 1997; Sucuoğlu, Bakkaloğlu, Karasu, Demir, Akalin, 2013; Werts, Wolery, Snyder ve Caldwell, 1996). Öğretmen davranışı ve kişiliği de otizmlili çocukların kaynaştırmalarında önemli görülmektedir. Otizmlili çocukların yer aldığı kaynaştırma sınıflarında öğretmen, neşeli, sabırlı (Safran ve Safran, 2001; Williams, 1995) kabul edici, anlayışlı, hoşgörülü ve model olmalıdır (Safran, 2002). Otizmlili çocukların sosyal becerilerde yetersiz olmaları nedeniyle öğretmen aynı zamanda sınıftaki normal gelişim gösteren çocukları otizmlili öğrencinin olası problem davranışına karşı koruyarak bu süreçte aracı kişi olmalıdır (Griffin, Griffin, Fitch, Albera, ve Gingras, 2006; Safran, 2002). Örnek verilecek olursa, duygularını ifade etmekte güçlük yaşayan bir otizmlili çocuk için öğretmen, iletişimi destekleme yönünde müdahalede bulunmalıdır. Benzer şekilde, otizmlili öğrenci mecaz içerikli bir konuşmayı anlamadığında öğretmen konuşmanın içeriğini anlaşılabilir düzeyde açıklamalıdır (Segall, 2008).

Alan yazında OSB tanısı almış çocukların yer aldığı kaynaştırma uygulamalarına ilişkin öğretmen ve öğretmen adaylarının görüşlerinin ele alındığı çalışmaların ise yetersiz düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Yürütülen çalışmalarda, belirli bir tanı grubuna ait görüşlerden daha çok genel olarak engelli öğrencilere yönelik öğretmen adaylarının görüşlerini ele alınmıştır. Scruggs ve Mastropieri (1996) öğretmen adayları ve

hizmet-içi eğitim alan öğretmenlerin kaynaştırma algısına ilişkin yürüttükleri çalışmada, katılımcılar hafif derecede işitme, fiziksel ya da öğrenme problemi gibi az desteğe gereksinimi olan çocuklarla öğretim yapabildiklerini, çok az sayıda katılımcı ise orta ve ağır derecede tanısı olan çocuklar ile çalışabildiğini belirtmiştir. Gözlem yoluyla yürüttüğü çalışmasında Leyser (1988; Akt. Bamed, Knapp ve Neuharth-Pritchett, 2011) öğretmen adaylarına belli bir süre özel eğitim alanına ilişkin eğitim verildikten sonra öğretmen adaylarının kaynaştırmaya ilişkin tutumlarının olumlu düzeyde değiştiği sonucunu elde etmiştir. Benzer şekilde Reber, Marshak, ve Glor-Scheib (1995) öğretmen adaylarına özel eğitim konusunda uygulama bilgisi üzerine eğitim vererek öğretmen adaylarının kaynaştırmaya ilişkin görüşlerini incelemişlerdir. Çalışmada, öğretmen adaylarına sunulan teorik ve uygulamalı bilginin adayların kaynaştırmaya ilişkin tutumlarını yüksek düzeyde olumlu yönde artırdığı sonucu elde edilmiştir. Engel gruplarına ilişkin elde edilen bulgulara ise, öğretmen adaylarının fiziksel engelli öğrencilere daha olumlu, epilepsi gibi süregelen hastalığı, davranış problemi olan ve otizmlili öğrencilere karşı olumsuz tutuma sahip oldukları tespit edilmiştir. Alan yazında otizm gibi belli bir yetersizliği olan çocukların yer aldığı kaynaştırma uygulamalarına ait öğretmen adaylarının görüşlerin incelendiği çalışmaların oldukça sınırlı olduğu ve yakın bir süreçte ele alındığı tespit edilmiştir (Bamed, Knapp ve Neuharth-Pritchett, 2011; Park, Chitiyo ve Choi, 2010; Rakap, Balıkcı, Parlak-Rakap ve Kalkan, 2016; Sakallı Demirok ve Bağlama, 2014; Sanz-Cervera ve ark., 2017; Yasar ve Cronin, 2014). Bu araştırmalarda, öğretmen adaylarının otizme ilişkin bilgi düzeylerinin ve görüşlerinin incelendiği görülmektedir. Araştırmalar, genel olarak öğretmen adaylarının otizmlili öğrencilere karşı olumlu tutuma sahip olduklarını (Park, Chitiyo ve Choi, 2010; Sakallı Demirok ve Bağlama, 2014) ancak otizme yönelik bilgi düzeylerinin sınırlı olduğunu belirtmektedir (Rakap, Balıkcı, Parlak-Rakap ve Kalkan, 2016; Sakallı Demirok ve Bağlama, 2014; Yasar ve Cronin, 2014). Sanz-Cervera ve ark. (2017) okul öncesi ve sınıf öğretmenliği bölümlerinin birinci ve son sınıflarında okuyan öğrencilerle, öğrencilerin OSB hakkındaki bilgi düzeyleri, kavram hataları ve bilgi eksikliklerini karşılaştırdıkları bir çalışma yürütmüşlerdir. Bu çalışmaya göre birinci sınıf öğrencilerinin OSB hakkındaki bilgi düzeyleri ve kavram hataları daha fazlayken, son sınıf öğrencilerin özel eğitim alanıyla ilgili gördükleri ders sayısının artmasıyla bilgi düzeylerinin arttığı, kavram hataları ve bilgi eksikliklerinin azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Benzer sonuçlar son yıllarda öğretmenlerin katılımcı olduğu iki çalışma da (Engstrand ve Roll-Pettersso, 2014; Rakap, Balıkcı ve Kalkan, 2018) tespit edilmiştir. Öğretmen görüşlerinde öğretmenlerin görev yaptıkları eğitim kademesi ve otizme yönelik hizmet içi eğitim almaları öğretmenlerin bilgi ve tutumlarını etkileyen değişkenler olarak sunulmuştur.

Türkiye’de otizmlili öğrencilere yönelik öğretmen adaylarının görüşlerin ele alındığı araştırmalar ise oldukça sınırlıdır (Demir ve Aydın, 2012; Er-Sabuncuoğlu, 2016; Rakap, Balıkcı, Parlak-Rakap ve Kalkan, 2016; Sakallı Demirok ve Bağlama, 2014; Yasar ve Cronin, 2014). Bu araştırmaların bulgularında görülen en önemli ortak özellik, öğretmen adaylarının otizme yönelik yeterli bilgi düzeyine sahip olmadıklarıdır. Rakap, Balıkcı, Parlak-Rakap ve Kalkan (2016) beş üniversite olmak üzere dört farklı öğretmenlik bölümünde öğretmen adayları ile çalışmışlardır. Araştırma bulgularına göre öğretmen adaylarının otizm ve otizmin özellikleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları sonucu elde edilmiştir. Araştırmada, otizmin nedenleri konusunda öğretmen adaylarının yanlış bilgiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Öğretmen adayları, anne ile etkileşim yetersizliğini ve sosyo-ekonomik düzey gibi sosyal durumları otizmin nedenleri arasında belirtmiştir. Aynı zamanda, öğretmen adaylarının görüşleri otizmlili çocukların kaynaştırma ortamından yararlanabileceği sonucu elde edilmiştir. Sakallı Demirok ve Bağlama (2014) farklı öğretmenlik programları ile yürüttükleri araştırmada öğretmen adayları otizmi gelişimsel bir yetersizlik olarak tanımlamış ve eğitimin önemini vurgulamışlardır. Ancak öğretmen adaylarının otizmin özellikleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları ve ailelere bu konuda bilgi veremeyecekleri bulgusu da araştırmada tespit edilmiştir. Aynı zamanda öğretmen adayları, otizmlili öğrencilere etkin ve uygun bir eğitim sağlama konusunda kendilerini yeterli görmediklerini belirtmişlerdir. Bir diğer araştırmada da (Yasar ve Cronin, 2014) Sakallı Demirok ve Bağlama’nın bulguları ile (2014) benzer bulgular görülmektedir. Yasar ve Cronin (2014) araştırmalarında öğretmen adaylarının otizmlili öğrencilere kaynaştırma uygulamasında destek sağlanması gerektiğini ve otizm üzerine yeterli eğitim almadıkları sonucu elde edilmiştir. Demir ve Aydın (2012) tarafından hazırlanan bildiri çalışmasında sınıf öğretmenliği, zihin engelliler öğretmenliği ve okul öncesi öğretmenliği bölümlerinde yer alan üçüncü ve dördüncü sınıf öğretmen adaylarının otizm spektrum bozukluğu olan çocuklara yönelik bilgileri ve tutumları incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre öğretmen adaylarının tutumları bölümlere göre farklılık göstermemiş ancak bilgi düzeyinde farklılık tespit edilmiştir. Zihin engelliler öğretmenliği bölümünde okuyan öğretmen adaylarının bilgi düzeyleri, okul öncesi ve sınıf öğretmenliği bölümünde okuyan öğretmen adaylarına göre daha yüksek bulunmuştur.

Doğrudan okul öncesi öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının ele alındığı bir çalışmaya (Er-Sabuncuoğlu, 2016) rastlanmıştır. Er-Sabuncuoğlu (2016) tarama modeli ile okul öncesi

öğretmenlerinin otizme yönelik bilgi düzeylerini otizm bilgi ölçeği kullanarak incelemiştir. Çalışma sonucunda okul öncesi öğretmenlerinin otizm konusunda yeterli bilgi düzeyine sahip olmadıkları elde edilmiştir. Ayrıca, bu çalışmaların dışında, Türkiye alanyazın taramasında Ergenekon (2005), Kodal (2006), Ergül, Baydık ve Demir (2013) ve Güleç-Aslan (2013) olmak üzere OSB'li öğrenciler ile çalışan özel eğitim öğretmenlerinin otizmlili öğrencilere yönelik görüşlerinin ele alındığı dört çalışmaya rastlanmıştır.

Araştırmalar OSB'de erken tanı ve müdahalenin kritik öneme sahip olduğu (Samms-Vaughan ve Franklyn-Banton, 2009; Landa ve Kalb, 2012) ve bu tanı grubundaki çocukların gelecek yaşantılarına olumlu etkileri olduğunu ortaya koymuştur (Hart ve More, 2013; MacDonald, Parry-Cruwys, Dupere ve Ahearn, 2014; Pierce, Courchesne, ve Bacon, 2016). Günümüzde erken tanı ve erken müdahalenin çocuğun gelişimine katkısı göz önünde bulundurulduğunda okul öncesi dönemde görev alan tüm öğretmenlerin ve uzmanların otizm hakkında yeterli bilgi ve beceriye sahip olmalarının önemi artmaktadır. Okul öncesi öğretmenlerinin otizme yönelik bilgi sahibi olmaları öğretmenlerin hem sınıf içerisinde hem de diğer eğitim ortamlarında öğrenciye karşı kabullenici olmaları başta olmak üzere öğretimsel uyarlamalar yapmalarında da yardımcı olacaktır. Bu nedenle bu çalışmada okul öncesi öğretmen adaylarının otizm spektrum bozukluğu olan çocuklara yönelik bilgilerinin ve tutumlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın okul öncesi öğretmen adaylarının otizm üzerine bilgi düzeylerinin ve tutumlarının ortaya konulmasına, bunun sonucunda ne tür düzenlemeler yapılarak desteklenmeleri gerektiği konusunda alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu amaç doğrultusunda öğretmen adaylarının otizm spektrum bozukluğu olan çocuklara yönelik bilgilerinin ve tutumlarının ne düzeyde olduğu ve bu bilgi ve tutumların adayların demografik özellikleri ile ilişkisi tespit edilecektir.

YÖNTEM

Bu araştırma betimsel tarama deseninde yürütülmüştür. Tarama deseninde, bir konuya, olaya ilişkin katılımcıların görüşlerinin, ilgi, beceri, yetenek ve tutum gibi özelliklerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008).

Çalışma grubu

Araştırma, Karadeniz bölgesinde bir devlet üniversitesinde yürütülmüştür. Araştırmada çalışma grubu olarak seçilen katılımcılar kolay ulaşılabilir durum örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Kolay ulaşılabilir durum örnekleme, araştırmacıya hız ve pratiklik kazandırması nedeniyle yakın olan ve erişilmesi kolay olan bir durumu seçme imkanı tanımaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu çalışmada da bir araştırmacının okul öncesi öğretmenliği son sınıf öğrencileri ile birlikte yürüttüğü bir dersin sorumlusu olması nedeniyle kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Araştırmaya 2015-2016 eğitim-öğretim yılı bahar yarıyılında Okul Öncesi Öğretmenliği üçüncü (n=91, %47.2) ve dördüncü sınıf (n= 102, %52.8) öğrencilerinden oluşan 174 kadın ve 19 erkek olmak üzere toplam 193 öğrenci katılmıştır. Öğretmen adaylarının yaş ortalamaları 21,79 olarak tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının 95'i (%49.2) özel eğitime ilişkin ders aldığını 88'i (%45.6) ise ders almadığını belirtirken, bu derslerin özel eğitim (n=63) ve kaynaştırma eğitimi (n=26) dersleri olduğu açıklanmıştır. Öğretmen adaylarının 18'inin (%9.3) ailesinde, 50 (%26) öğretmen adayının ise yakın çevresinde özel gereksinimli birey bulunmaktadır. Ailesinde ve otizmlili yakın çevresinde otizmlili birey olduğunu belirten öğretmen adayı sayısı ise her iki grup için dört olarak tespit edilmiştir.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak, Segall (2008) tarafından geliştirilen "Otizm Kaynaştırma Anketi" kullanılmıştır. Ayrıca araştırmacılar tarafından Kişisel Bilgi Formu oluşturulmuştur. Ölçme aracının Türkçe'ye uyarlanması ve geçerlik güvenirlik çalışması ise Demir ve Aydın (2012) tarafından yapılmıştır. Segall (2008) tarafından geliştirilen ölçme aracı, otizm spektrum bozukluğu olan çocuklara ilişkin öğretmen ve okul yöneticilerinin tutum, bilgi, deneyim ve var olan uygulamaları değerlendirmektedir. Ölçme aracı, demografik bilgiler, otizme ilişkin bilgi, otizmlili çocukların kaynaştırılmasına ilişkin tutum, sınıf uygulamaları ve ankete verilen cevaplar ile ilgili görüşme talebi olmak üzere beş bölümden oluşmaktadır. Öğretmen adaylarının otizm spektrum bozukluğu olan çocuklara yönelik bilgilerinin elde edilmesi amacıyla kullanılan "Otizm Spektrum Bozukluğuna İlişkin Bilgi", "doğru, yanlış ve bilmiyorum" kategorilerine göre oluşturulmuş 15 maddelik bir bölümdür. Bu bölümde yer alan maddeler otizmin belirtileri, nedenleri ve tedavisine yönelik ifadeler içermektedir. Öğrencilerin ölçeğe verdikleri doğru yanıtların yüzdesi otizm spektrum

bozukluğu olan çocuklara yönelik öğrenci bilgi düzeylerini ortaya koymaktadır. Bilgi formunda boş bırakılan maddeler orijinal halinde olduğu gibi "bilmiyorum" yanıtı şeklinde kodlanmıştır (Segall, 2008).

Segall (2008) tarafından geliştirilen ankette "Otizmli Çocukların Kaynaştırılmasına İlişkin Tutum" ise 27 madde içermektedir. Bu araştırmada ise öğretmen adayları katılımcı grubu oluşturduğundan Barned, Knapp ve Pritchett (2011) tarafından öğretmen adaylarına uyarlanmış hali kullanılmıştır. Ölçeğin bu uyarlamasında yer alan 19 tutum ifadesi, öğretmen adaylarının belirtilen maddelere katılıp katılmama durumuna göre ifadelendirilmiş yedi dereceli likert tipi bir ölçektir. Ölçekte yer alan 19 tutum ifadesi, öğretmen adaylarının katılıp katılmama durumuna göre "yedi (Kesinlikle katılıyorum)" ile "bir (Kesinlikle Katılmıyorum)" arasında derecelendirilmiştir. Tutum bölümünde bazı maddeler ters kodlanarak puanlanmıştır. Tutumun toplam puanı, 8 ve 56 puan arasında değişmektedir. Toplam puanın 8 ve 24 puan arasında olması olumlu tutum; 40 ve 56 puan arası olumsuz tutum; 24 ve 40 arası ne olumlu ne de olumsuz yani nötr tutum olarak yorumlanmaktadır. Bu bölümün iç tutarlık katsayısı .69 olarak belirtilmiştir (Segall, 2008). Ölçme aracının tutum bölümüne ilişkin uyarlama çalışmasında ise temel bileşenler analizine dayalı faktör analizi ile cronbach alfa değerleri hesaplanmıştır. Yapılan analiz sonucunda tutum bölümünün 15 maddeden oluşan iki faktörlü bir yapıya sahip olduğu ve toplam varyansın %41.50'sini karşıladığı açıklanmıştır. Tüm maddelere dayalı olarak ölçeğin güvenirliği 0.76 olarak hesaplanmıştır (Demir ve Aydın, 2012). Bu çalışmada ise cronbach alfa güvenirlik katsayısı 0.72 elde edilmiştir.

Veri Toplama Süreci ve Analizi

Betimsel tarama araştırması olan bu çalışmada, araştırmaya katılan öğretmen adaylarının otizm spektrum bozukluğu olan çocuklara yönelik bilgilerinin ve tutumlarını tespit etmek için öğretmen adaylarının ölçme aracını yanıtlamaları istenmiştir. Öncelikle ölçeğin uygulama çalışmasının yapılabilmesi için gerekli izin, Demir ve Aydın'dan (2012) elektronik posta yoluyla alınmıştır. Araştırma verilerinin 2015-2016 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde toplandığı bu çalışmada ilgili fakülteden de gerekli izinler alındıktan sonra öğretmen adaylarının uygun olduğu gün ve saatte gönüllülük esasına dayalı olarak uygulama yapılmıştır. Öğretmen adaylarına katılımcı olmalarına yönelik bilgi araştırmacının yürüttüğü derste duyurulmuştur. Katılmak isteyen öğretmen adayları ders sonunda çalışmanın yapılacağı dersliklere yönlendirilmiştir, çalışmaya ders sürecinde yer alan tüm öğretmen adayları gönüllü olarak katılmıştır. Ölçme aracı, öğretmen adaylarına otuz kişiden oluşan gruplar halinde uygulanmıştır. Derslikler, sıralı düzende bir yerleşim şekline sahip olduğu için her sırada tek katılımcı oturması sağlanmıştır. Bu nedenle üç sınıfta üç oturumda veri toplama süreci tamamlanmıştır.

Araştırmada katılımcıların bilgi düzeyleri verilerini analiz etmek için orijinal halinde olduğu gibi frekans dağılımı kullanılmıştır. Ayrıca öğretmen adaylarının sahip oldukları tutum ve bilgi düzeylerinin, öğretmen adaylarının özelliklerine göre anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadığını belirlemek amacıyla bağımsız örneklem için t-testi istatistiksel yöntemi kullanılmıştır.

BULGULAR

Okul öncesi öğretmen adaylarının otizm spektrum bozukluğu olan çocuklara yönelik bilgi ve tutumlarının belirlenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada öğretmen adaylarının görüşlerine ilişkin bulgular ve tablolar halinde bu bölümde sunulmuştur.

1. Okul öncesi öğretmen adaylarının otizm spektrum bozukluğuna ilişkin bilgi düzeyleri: Öğretmen adaylarının otizme ilişkin bilgi düzeylerini değerlendiren 15 maddelik bilgi düzeyi bölümü incelendiğinde betimsel analiz sonuçları tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1

Öğretmen adaylarının otizm spektrum bozukluğuna ilişkin bilgi düzeyleri

Maddeler	Doğru	Yanlış	Bilmiyorum
1.Asperger Sendromunun tanı kriterleri yüksek işlevli otizm ile aynıdır.	14 (%7.3)	15 (%7.8)	164 (%85)
2. Otizm spektrum bozukluğu gelişimsel bozukluktur.	115 (%59)	44 (%22.8)	34 (%17.6)
3. Otizm spektrum bozukluğunun nedenleri arasında genetik faktörler önemli rol oynar.	128 (%66.3)	22 (%11.4)	43 (%22.3)
4. Otizm spektrum bozukluğu sadece çocukluk döneminde görülür.	13 (%6.7)	150 (%77.7)	30 (%15.5)
5. Davranış terapisi otizm spektrum bozukluğu olan çocuklar için etkili olması beklenen bir müdahale yöntemidir.	123 (%63.7)	9 (%4.7)	61 (%31.6)
6. Otizm spektrum bozukluğu olan çocuklar birbirlerine çok benzerler.	67 (%34.7)	88 (%45.6)	38 (%19.7)
7.Erken müdahale, otizm spektrum bozukluğu olan çocuklar için ayrıca bir yarar sağlamaz.	15 (%7.8)	150 (%77.7)	28 (%14.5)
8. Otizm spektrum bozukluğu olan bir çocuk için etkili olan bir müdahale, aynı tanıya sahip başka bir çocuk için de kesinlikle etkili olacaktır.	26 (%13.5)	142 (%73.6)	25 (%13)
9. İlaç tedavisi otizm spektrum bozukluğunun temel belirtilerini hafifletebilir.	59 (%30.6)	43 (%22.3)	91 (%47.2)
10.Otizm spektrum bozukluğu olan çocukların çoğu zihinsel engel düzeyinde bilişsel becerilere sahiptir.	82 (%42.5)	45 (%23.3)	66 (%34.2)
11. Otizm spektrum bozukluğu olan çocukların çoğunun özel yetenekleri veya özel becerileri vardır.	124 (%64.2)	18 (%9.3)	51 (%26.4)
12. Çoğu vakada otizm spektrum bozukluğunun sebebi bilinmemektedir.	82 (%42.5)	34 (%17.6)	77 (%39.9)
13. Otizm spektrum bozukluğundaki temel yetersizlikler; sosyal anlayışta bozulma, dil gelişiminde bozukluk ve duyuşsal işlevlerde bozulmadır.	151 (%78.2)	8 (%4.1)	34 (%17.6)
14. Çok küçük yaşlarda geçirilen travmalar otizm spektrum bozukluğuna yol açabilir.	74 (%38.3)	43 (%22.3)	76 (%39.4)
15.Uygun müdahale ile otizm spektrum bozukluğu olan çoğu çocuk bu bozukluğu "yenecektir".	53 (%27.5)	77 (%39.9)	63 (%32.6)

Öğretmen adaylarının yanıtları incelendiğinde, altı maddeye ilişkin yanlış bilgiye sahip oldukları tespit edilmiştir. Ancak adayların doğru bilgiye sahip oldukları bazı maddeler incelendiğinde diğer cevap kategorilerinin tümünden daha düşük orana sahip oldukları görülmektedir. Tablo 1’de yer alan bulgulara bakıldığında, öğretmen adaylarının bazı maddelere ilişkin yanlış bilgilere sahip olduğu görülmektedir. 164 öğretmen adayı “Asperger Sendromunun tanı kriterleri Yüksek İşlevli Otizm ile aynıdır.” maddesine “Bilmiyorum” yanıtı vermiştir. Aynı maddeyi 15 öğretmen adayı “Yanlış” olarak cevaplamasına rağmen benzer oranda 14 öğretmen adayı ise “Doğru” bilgi olarak yanıtlamıştır. Öğretmen adayları “ilaç tedavisi otizm spektrum bozukluğunun temel belirtilerini hafifletebilir.” ifadesine 91 öğretmen adayı “Bilmiyorum”, 59 öğretmen adayı ise yanlış bir bilgi düzeyine sahip olarak “Doğru” olarak cevaplamıştır. Bu bulgular

doğrultusunda, öğretmen adaylarının otizmde ilaç tedavisinin kullanımına ilişkin bilgi sahibi olmadıkları sonucu ortaya çıkmaktadır.

Öğretmen adaylarının büyük bir çoğunluğu (n=124) "Otizm Spektrum Bozukluğu olan çocukların çoğunun özel yetenekleri veya özel becerileri vardır." bilgisine sahip oldukları bulgusu elde edilmiştir. Öğretmen adayları otizmin sebebinin bilinmemesine ilişkin doğru bilgiye sahip olmakla birlikte 77 öğretmen adayı da "Bilmiyorum" yanıtını cevaplamıştır. Katılımcıların büyük çoğunluğunun (n= 151) madde 13 "Otizm spektrum bozukluğundaki temel yetersizlikler; sosyal anlayışta bozulma, dil gelişiminde bozukluk ve duyuşal işlevlerde bozulmadır." ifadesine ilişkin yanlış bilgiye sahip oldukları elde edilmiştir. Bu ifadeyi sadece sekiz öğretmen adayı doğru olarak yanıtlamıştır. "Otizm Spektrum Bozukluğuna İlişkin Bilgi Düzeyleri" formunun bir diğer maddesi "Çok küçük yaşlarda geçirilen travmalar otizm spektrum bozukluğuna yol açabilir." ifadesine ilişkin yanıtların çoğunluğu "Bilmiyorum" (n=76) ve "Doğru" (n=74) seçeneklerinde tespit edilmiştir. Bu ifadeyi doğru yanıtlayan öğretmen adayı sayısı ise 43 olarak elde edilmiştir. Ölçekte yer alan "Uygun müdahale ile otizm spektrum bozukluğu olan çoğu çocuk bu bozukluğu "yenecektir" son maddesini 77 öğretmen adayının doğru maddeyi yanıtladığı ancak diğer "Doğru" ve "Bilmiyorum" seçeneklerine verilen yanıtlar incelendiğinde öğretmen adaylarının büyük çoğunluğunun yanlış bilgiye sahip olduğu görülmektedir.

2. Okul öncesi öğretmen adaylarının sahip oldukları değişkenlere göre elde edilen bulgular:

Öğretmen adaylarının sahip oldukları tutum ve bilgi düzeylerinin, öğretmen adaylarının özelliklerine göre anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadığını belirlemek amacıyla bağımsız örneklem için t-testi, ANOVA parametrik istatistikler kullanılmıştır. Bu analizlerin varsayımlarının karşılanıp karşılanmadığını belirlemek amacıyla öncelikle dağılımın normal dağılıp dağılmadığı incelenmiştir. Kişi sayılarının 50'den büyük olduğu durumlarda Kolmogorov-Smirnov testi sonuçlarının dikkate alınması gerektiği için, normallik hakkında karar vermek amacıyla Kolmogorov-Smirnov (K-S) yöntemi kullanılmıştır. Ölçme aracının toplam puan boyutunda p değeri 0.866 ve $\alpha=0.05$ 'den büyük olduğu için dağılım normal dağılıma yakın bir dağılım göstermektedir.

Okul öncesi öğretmen adaylarının "Otizm Kaynaştırma Anketi" nde yer alan "Otizm Spektrum Bozukluğuna İlişkin Bilgi" ve "Otizmlili Çocukların Kaynaştırılmasına İlişkin Tutum" boyutlarından aldıkları toplam puana ait ortalama ve standart sapma puanları tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2

Otizm spektrum kaynaştırma anketi toplam puan ortalamaları

	N	X	Ss
Otizm spektrum bozukluğuna ilişkin bilgi	193	6.70	1.77
Otizmlili çocukların kaynaştırılmasına ilişkin tutum	193	21.38	5.51
Otizm kaynaştırma anketi toplam puanı	193	28.09	5.59

Tablo 2'de görüldüğü üzere öğretmen adaylarının "Otizm spektrum bozukluğuna ilişkin bilgi" puanlarına ait aritmetik ortalama 6.70, standart sapma 1.77; "Otizmlili çocukların kaynaştırılmasına ilişkin tutum" bölümüne ait aritmetik ortalama 21.38, standart sapma 5.51 "Otizm kaynaştırma anketi" toplam puan ortalaması ise 28.09, standart sapma 5.59'dur. Tutum bölümünün puan aralığı göz önünde bulundurulduğunda, bu çalışmadaki öğretmen adaylarının otizmlili çocukların kaynaştırılmasına ilişkin olumlu bir tutuma sahip oldukları tespit edilmiştir.

Okul öncesi öğretmen adaylarının otizm spektrum bozukluğu olan çocuklara yönelik tutumlarının ve bilgi düzeylerinin sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadıklarına yönelik analiz sonuçları Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3

Sınıf düzeyi değişkenine göre elde edilen bulgular

	Sınıf Düzeyi	N	X	S	sd	t	p
Tutum	Dördüncü sınıf	102	20.81	5.63	191	1.534	.127
	Üçüncü sınıf	91	22.02	5.33			
Bilgi	Dördüncü sınıf	102	6.54	1.74	191	1.291	.198
	Üçüncü sınıf	91	6.87	1.80			

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının, otizme ilişkin bilgi ve tutumlarına ilişkin görüşleri sınıf düzeyi değişkenine göre incelendiğinde, öğretmen adaylarının otizm spektrumlu bozukluğu olan çocuklara yönelik tutumlarının sınıf düzeylerine göre anlamlı olarak farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($t(191)=1.534$, $p>.05$). Dördüncü sınıf öğrencilerin, otizm spektrumlu bozukluğu olan çocuklara yönelik tutumlarının ($X = 20.81$) üçüncü sınıf öğrencilere göre ($X = 22.02$) daha düşüktür.

Öğretmen adaylarının otizm spektrum bozukluğu olan çocuklara yönelik bilgi düzeyleri sınıf düzeyi değişkenine göre incelendiğinde iki grubun ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığı için yapılan t- testi sonucunda, her iki grup arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($t(191)=1.291$, $p>.05$). Dördüncü sınıf öğrencilerin bilgi düzeyleri ($X = 6.54$) ile üçüncü sınıf öğrencilerin bilgi düzeyleri ortalamaları ($X = 6.87$) birbirine yakın bir dağılım göstermektedir.

Öğretmen adaylarının otizm spektrum bozukluğu olan çocuklara yönelik tutumlarının ve bilgi düzeylerinin otizmlili çocuklarla çalışma durumu, otizm konusunda eğitim alma ve özel eğitime ilişkin ders alma değişkenlerine göre elde edilen bulguları tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4

OSB'li çocuklarla çalışma, otizm eğitimi alma, özel eğitim dersi alma değişkenlerine göre elde edilen bulgular

	Otizmlili Çocuk ile Çalışma	N	X	S	sd	t	p
Tutum	Evet	29	19.91	4.85	187	1.507	.134
	Hayır	160	21.58	5.61			
Bilgi	Evet	29	7.31	1.68	187	1.911	.058
	Hayır	160	6.63	1.81			
	Otizm konusunda eğitim alma						
Tutum	Evet	20	18.46	4.20	159	2.481	.014
	Hayır	141	21.65	5.51			
Bilgi	Evet	20	6.65	1.30	159	.040	.968
	Hayır	141	6.66	1.79			
	Özel eğitim dersi alma						
Tutum	Evet	95	20.96	5.58	181	.918	.360
	Hayır	88	21.71	5.42			
Bilgi	Evet	95	6.68	1.86	181	.286	.775
	Hayır	88	6.76	1.77			

Öğretmen adaylarının otizm spektrum bozukluğu olan çocuklara yönelik tutumlarının otizmlili çocuklarla çalışma durumlarına göre anlamlı olarak farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($t(187)=1.507$, $p>.05$). Otizmlili çocuklarla daha önce çalışmadığını belirten öğretmen adaylarının tutum ortalamaları otizmlili çocuklarla çalıştığını belirtenlere göre daha yüksektir. Ancak otizmlili çocuklarla daha önce çalışmadığını belirten öğretmen adaylarının sayısı, çalıştığını belirten öğretmen adaylarına göre daha fazla olduğu da görülmektedir. Öğretmen adaylarının, otizmlili çocuklarla çalışma durumlarına göre bilgi düzeyleri incelendiğinde elde edilen bulgular anlamlı olarak farklılaşmamaktadır ($t(187)=1.911$, $p>.05$). Otizmlili çocuklarla daha önce çalışmadığını belirtenlerin bilgi düzeyleri ($X=6.63$), otizmlili çocuklarla çalıştığını belirten adaylar ($X=7.31$) ile yakın düzeyde olduğu ancak kişi sayısı olarak ele alındığında çalışmadığını belirten öğretmen adaylarının sayısının fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 4 incelendiğinde okul öncesi öğretmen adaylarının otizm spektrum bozukluğu olan çocuklara yönelik tutumlarının ($t(159)=2.481$, $p<.05$) otizm konusunda eğitim alma durumlarına göre anlamlı olarak farklılaştığı ancak bilgi düzeyinde bir farklılık olmadığı elde edilmiştir ($t(159)=.040$, $p>.05$). Otizm konusunda eğitim almadığını belirten katılımcıların ortalamaları ($X= 21.65$), eğitim almadığını belirten katılımcıların ise ($X=18.46$) bulunmuştur. Ancak otizm konusunda eğitim almadığını belirten öğretmen aday sayısının diğer gruptan daha fazla olduğu görülmektedir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Okul öncesi öğretmen adaylarının otizm spektrum bozukluğu ile ilgili bilgi ve tutumlarının incelendiği bu çalışmada elde edilen bulgular ilgili alan yazın çerçevesinde tartışılmış ve öğretmen adaylarının eğitimlerine yönelik öneriler geliştirilmeye çalışılmıştır.

Çalışmadan elde edilen sonuçlar incelendiğinde ilk olarak, öğretmen adaylarının OSB hakkındaki bilgi düzeylerinin yetersiz ya da sahip oldukları bilgi düzeylerinin yanlış olduğu görülmektedir. Araştırmada, öğretmen adaylarının büyük bir çoğunluğu otizmin gelişimsel bir bozukluk olduğunu belirtmiştir. Elde edilen bu bulgu, Rakap, Balıkcı, Parlak-Rakap ve Kalkan (2016), Sakallı Demirok ve Bağlama (2014) ve Yasar ve Cronin (2014) çalışmalarında da tespit edilmiştir. Öğretmen adaylarını genel bir bilgiye sahip olduğu ancak var olan bu bilgi düzeyinin yeterli olmadığı görülmektedir. Öğretmen adaylarının, "Asperger Sendromunun tanı kriterleri Yüksek İşlevli Otizm ile aynıdır" ve "İlaç tedavisi otizm spektrum bozukluğunun temel semptomlarını hafifletebilir." maddelerine ilişkin bilmiyorum yanıtını kullanmışlardır. Öğretmen adaylarının "Otizm Spektrum Bozukluğu olan çocukların çoğunun özel yetenekleri veya özel becerileri vardır.", "Otizm spektrum bozukluğundaki temel yetersizlikler; sosyal anlayışta bozulma, dil gelişiminde bozukluk ve duyuşsal işlevlerde bozulmadır." ve bir diğer "Çok küçük yaşlarda geçirilen travmalar otizm spektrum bozukluğuna yol açabilir." maddelerine ilişkin yanlış bilgiye sahip oldukları görülmektedir. Bu bulgulara ek olarak katılımcıların bazı sorulara verdikleri yanıtların doğru olmasına karşın "bilmiyorum" şeklinde yanıtlayan katılımcı sayısının birbirine yakın olması öğretmen adaylarının bilgi desteğine gereksinim duyduklarını göstermesi açısından önemlidir. Sanz-Cervera ve arkadaşlarının (2017) 866 öğretmen adayının OSB bilgi düzeylerini daha detaylı inceledikleri çalışmalarında da katılımcıların kavram yanlışlarının çoğunlukla OSB'nin kökeni, bazı eş tanımlı hastalıklara sahip olma olasılığıyla ve tanılama süreciyle ilişkili olduğu bulunmuştur. Benzer sonuç araştırmamıza katılan okul öncesi öğretmen adaylarının OSB ile ilgili kavram yanlışlarının çoğunlukla OSB'nin kökeniyle, bu çocukların sahip oldukları beceriler ve tedavileriyle ilgili olduğu bulgusuyla örtüşmektedir. Öğretmen adaylarının pek çoğunun okul öncesi dönemde kaynaştırma öğrencisi olarak sınıflarında yer alabilecek otizm gibi tanı türlerinden birine sahip çocuk hakkında bilgilerinin yetersiz olduğu (Barned, Knapp ve Neuhaarth-Pritchett, 2011; Er-Sabuncuoğlu, 2016; Helps, Newsom-Davis ve Callias 1999; Hendricks, 2008; Gök ve Erbaş, 2011; Rakap, Balıkcı, Parlak-Rakap ve Kalkan, 2016; Sakallı Demirok ve Bağlama, 2014; Segall, 2008; York, von Fraunhofer, Turk, ve Sedgwick, 1999; Yasar ve Cronin, 2014) sonucu alan yazındaki çalışmalarla benzerlik göstermektedir. Araştırmada, öğretmen adaylarının otizmlili çocukların özel bir beceri ya da yeteneğe sahip oldukları yönünde yanlış bir bilgiye sahip oldukları elde edilmiştir. Rakap, Balıkcı, Parlak-Rakap ve Kalkan (2016), araştırmalarında da öğretmen adaylarının sosyoekonomik düzey gibi otizmin nedenlerine ilişkin yanlış bilgiye sahip olduklarını elde etmişlerdir.

Bilgi düzeyindeki yetersizlik, öğretmen adaylarının ve öğretmenlerin öğrenimleri süresince ayrı bir uzmanlık alanı olan otizme yönelik ders almamaları ile ilişkilendirilebilir. Er-Sabuncuoğlu (2016) çalışmasında okul öncesi öğretmenlerinin otizm konusunda yetersiz bilgiye sahip olmalarını, bir ders döneminde engellilikle ilgili tüm bilgilerin yoğun olarak aktarılması ile açıklamıştır. Benzer şekilde, Yasar ve Cronin (2014) çalışmalarında öğretmen adaylarının otizm bilgi düzeylerinin yetersiz olmasını otizmi ele alan bir ders almamaları ile yorumlamıştır. Barned, Knapp ve Neuhaarth-Pritchett, (2011) okul öncesi öğretmen adayları ile yürüttükleri çalışmada OSB olan çocukların kaynaştırmalarına yönelik bilgi düzeylerinin düşük ya da orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda çalışmada, öğretmen adaylarının yarısının OSB ile dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğunu ayırt edemedikleri, adayların tamamının otizmi olan çocukların büyük çoğunluğunu "üstün zekâlı" olduğunu düşündükleri sonucu elde edilmiştir. Benzer olarak bu çalışmada da öğretmen adaylarının otizm spektrum bozukluğu olan çocukların çoğunun özel yetenekleri veya özel becerileri olduğunu düşündükleri tespit edilmiştir.

Ülkemizdeki okul öncesi eğitimi lisans programları incelendiğinde, özel eğitim dersinin çoğunlukla üçüncü sınıfta yer aldığı görülmektedir. Sınıf düzeyinde yapılan incelemede de OSB ile ilgili tutumların anlamlı olarak farklılaşmadığı sonucu elde edilmekle birlikte, mezun olma durumundaki öğrencilerin aksine üçüncü sınıf öğretmen adaylarının OSB'li çocuklara yönelik tutumlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca bu iki sınıf düzeyindeki öğretmen adaylarının bilgi düzeyleri arasında fark olmadığı sonucu Demir ve Aydın'ın (2012) sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Bunun nedeni okul öncesi öğretmenliği lisans eğitim

programında farklı gelişen çocuklara yönelik çok az dersin olması ya da bunların seçmeli dersler arasında olmasıyla açıklanabilir. Ayrıca sadece özel eğitim dersi gibi spesifik bir dersten sonra öğrenci tutumlarının artması ve devam eden yılda düşmesi de dersin etkisinin yüksek ancak kısa süreli olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Rakap, Balıkcı, Parlak-Rakap ve Kalkan, (2016) öğretmen adaylarının hizmet öncesinde otizm gibi diğer yetersizlik türlerine göre daha spesifik özellikler içeren bir konuda yeterli bilgi almadıklarını belirtmektedir. Bu sonuçlarda okul öncesinde öğretmen adaylarına yönelik daha çok sayıda özel eğitim ve kaynaştırma derslerinin, mezuniyet sonrasında ise hizmet içi eğitimler yoluyla öğretmenlerin sınıflarındaki farklı gelişen öğrencilerine daha olumlu tutumlar geliştirmelerine, bilgilerini ve becerilerini artıracak çalışmaların yürütülmesinin yararlı olacağını göstermektedir (Bakkaloğlu, Yılmaz, Altun-Könez, ve Yalçın, 2018; Campbell, Gilmore ve Cuskelly, 2003).

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının otizme yönelik tutumları incelendiğinde, otizmlili çocukların kaynaştırılmasına ilişkin olumlu tutuma sahip oldukları elde edilmiştir. İlgili alanyazına bakıldığında, öğretmen adaylarının otizmlili çocukların ayrı eğitim ortamlarında iyi bir eğitim alacağı ancak kaynaştırma uygulamasından yarar sağlayabilecekleri bulgusu görülmektedir (Rakap, Balıkcı, Parlak-Rakap ve Kalkan, 2016). Yasar ve Cronin (2014) öğretmen adaylarının otizme ilişkin bilgi düzeylerini ve otizm farkındalıklarını inceledikleri çalışmada öğretmen adaylarının otizmlili çocukların ayrı özel sınıflarda ya da genel sınıflarda yer alabileceği sonucu elde edilmiştir. Ancak genel eğitim sınıflarına yerleştirme yapıldığında mutlaka destek verilmesi gerektiği görüşü ortaya konmuştur.

Öğretmen adaylarının OSB konusunda eğitim alma ve özel eğitim dersi alma değişkenine göre bilgi düzeyleri ve tutumlarında herhangi bir farklılık tespit edilmemiştir. Demir ve Aydın'ın (2012) çalışmalarında da benzer şekilde öğretmen adaylarının tutumları, otizmlili çocuklara yönelik eğitim alma ve çalışma durumlarına göre farklılaşmadığı, buna karşın bilgi düzeyinde özel eğitime yönelik ders alma durumlarına göre tutumların farklılaştığı dikkat çekmektedir. Bu çalışmada ise otizmlili çocukla çalıştığını belirten öğretmen adaylarının tutum ortalamalarının düşük olduğu, çalışmadığını belirten öğretmen adayı görüşü ile yakın bir ortalamaya sahip olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bu bulgu, OSB'li çocuklarla çalışma konusunda öğretmen adaylarının olumsuz bir tutuma sahip olduğunu göstermektedir. Özel eğitim dersi ve OSB hakkında eğitim alma durumlarının daha ayrıntılı bir biçimde incelenmesi önemli bir gereklilik olarak düşünülebilir. Bu durum, öğretmen adaylarının otizmlili çocukla çalıştıkları süreçte uygulama öğretmenin rehberliği irdelenerek ve ayrı bir uzmanlık alanı olan otizm konusunda hiç ders almamaları ya da sınırlı ders almalarının etkisi ile yorumlanabilir. Alan yazın incelendiğinde, OSB ile fazla deneyimi olan öğretmenlerin bu öğrencilere yönelik olumlu tutuma sahip olma düzeylerinin daha yüksek olduğu belirtilmektedir (McGregor ve Campbell, 2001).

Okul öncesi öğretmen adaylarının otizm spektrum bozukluğu ile ilgili bilgi ve tutumlarını irdelemeyi amaçlayan bu çalışmanın bulguları incelendiğinde, okul öncesi öğretmen adaylarının OSB hakkındaki bilgi düzeylerinin yeterli düzeyde olmadığı, otizmlili çocukla çalışma deneyimi, otizm konusunda ve özel eğitim alanında ders alma değişkenlerinde öğretmen adaylarının tutumlarının farklılaştığı görülmektedir. Çalışmanın özellikle otizm alanında okul öncesi öğretmen adaylarının bakış açısıyla bilgiler sunması açısından alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ancak, farklı üniversitelerdeki okul öncesi öğretmen adaylarını kapsamaması, örneklem türü ve veri çeşitlenmesinin yer almaması araştırmanın sınırlılıkları olarak gösterilebilir.

Günümüzde okul öncesi eğitimde farklı branş öğretmenlerinin de çocuklarla çalıştığını görmekteyiz ve bu açıdan farklı alanlarda eğitim alan öğretmen adaylarının da tutum ve bilgi düzeylerinin daha detaylı incelendiği karşılaştırmalı bir çalışma öneri olarak sunulabilir. Öğretmenlik uygulaması dersi kapsamında öğretmen adaylarının özel eğitim alanında deneyimli uygulama öğretmenleri ile çalışmaları sağlanabilir. Elde edilen bulgular kapsamında, bir devam çalışması olarak dördüncü sınıfta okuyan öğretmen adaylarının alanda çalışmaya başladıkları birinci ve beşinci yıllarında çalışma yenilenerek katılımcıların bilgi ve tutum alanında farklılıkları gözlenerek daha doğru bir ihtiyaç analizi yapılabilir. Böylece, öğretmenlerin uygulamada karşılaştıkları güçlükler ve yetersizliklerden yola çıkarak öğretmenlik programlarındaki ilgili derslere yönelik düzenlemeler yapılabilir. Daha kapsamlı veri toplama yöntemleri ve araçlarıyla öğretmen adaylarının bilgi düzeyleri tespit edilerek ihtiyaca uygun bilgiler ve uygulama örnekleri sunulabilir. Farklı üniversitelerden veri toplanarak daha büyük bir örneklem grubu ile var olan durum tespit edilebilir. Ayrıca

bu bilgiler kapsamında lisans programında yer alan özel eğitim dersinin içeriği şekillendirilebilir. Aynı zamanda sadece teorik bilgi ile sınırlandırılmayarak uygulama ile desteklenmesi koşulu ile otizm başta olmak üzere öğrenme güçlüğü, üstün yetenekliler gibi farklı öğrenci gruplarına yönelik derslerin açılması sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA/REFERENCES

- Akalın, S., Demir, Ş., Sucuoğlu, B., Bakkaloğlu, H. & İçsen, F. (2014). The needs of inclusive preschool teachers about inclusive practices. *Eurasian Journal of Educational Research*, 54, 39-60.
- Autism Europe. (2015). Autism Europe prevalence rate of autism. Retrieved from <https://www.autismeurope.org/about-autism/prevalence-rate-of-autism/>
- Avramidis, E., & Norwich, B. (2002). Teachers' attitudes towards integration/inclusion: A review of the literature. *European Journal of Special Needs Education*, 17(2), 129-147. <https://doi.org/10.1080/08856250210129056>
- Avramidis, E., Bayliss, P., & Burden, R. (2000). A survey into mainstream teachers' attitudes towards the inclusion of children with special educational needs in the ordinary school in one local education authority. *Educational Psychology*, 20(2), 191-211.
- Bakkaloğlu, H., Yılmaz, B., Altun Könez, N., & Yalçın, G. (2018). Türkiye'de okul öncesi kaynaştırma konusunda yapılan araştırmalar bize neler söylüyor? *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 119-150. <https://doi.org/10.17679/inuefd.302031>
- Barned, N., Knapp, N., & Neuhaarh-Pritchett, S. (2011). Knowledge and attitudes of early childhood preservice teachers regarding the inclusion of children with autism spectrum disorder. *Journal of Early Childhood Teacher Education*, 32(4), 302-321. <https://doi.org/10.1080/10901027.2011.622235>
- Batu, S. (2010). Factors for the success of early childhood inclusion & Related studies. *International Journal of Early Childhood Special Education*, 2(1), 57-71. <https://doi.org/10.20489/intjces.107958>
- Bredenkamp, S., & Copple, C. (1997). *Developmentally appropriate practice in early childhood programs*. Revised edition. Washington, DC: NAEYC.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (On üçüncü baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Campbell, J., Gilmore, L., & Cuskelly, M. (2003). Changing student teachers' attitudes towards disability and inclusion. *Journal of Intellectual and Developmental Disability*, 28(4), 369-379. <https://doi.org/10.1080/13668250310001616407>
- Centers for Disease Control & Prevention (2018). Data & Statistics. Retrieved from <https://www.cdc.gov/ncbddd/autism/data.html>
- Christensen, D. L., Bilder, D. A., Zahorodny, W., Pettygrove, S., Durkin, M. S., Fitzgerald, R. T., & Yeargin-Allsopp, M. (2016). Prevalence and characteristics of autism spectrum disorder among 4-year-old children in the autism and developmental disabilities monitoring network. *Journal of Developmental & Behavioral Pediatrics*, 37(1), 1-8.
- Dahle, K. B. (2003). Services to include young children with autism in the general classroom. *Early Childhood Special Education*, 31(1), 65-70. <https://doi.org/10.1097/DBP.0000000000000235>
- Demir, Ş., & Aydın, E. (2012). Öğretmen adaylarının otizm spektrum bozukluğuna sahip (otizmli) çocuklara ilişkin bilgilerinin ve kaynaştırmaya yönelik tutumlarının farklı değişkenlere göre incelenmesi. 22. Ulusal Özel Eğitim Kongresi'nde sunulan bildiri, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon, Türkiye.
- Engstrand, R. Z., & Roll-Pettersson, L. (2014). Inclusion of preschool children with autism in Sweden: Attitudes and perceived efficacy of preschool teachers. *Journal of Research in Special Educational Needs*, 14, 170-179. <https://doi.org/10.1111/j.1471-3802.2012.01252.x>
- Er-Sabuncuoğlu, M. (2016). Otizm bilgi düzeyi: Okul öncesi eğitimcileri. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 3(1). <https://doi.org/10.21020/husbfd.259140>
- Ergenekon, Y. (2005). *İşe yeni başlayan zihin özürlüler öğretmenlerinin mesleki sorunlarının belirlenmesi ve bu sorunları gidermeye yönelik önerilerin geliştirilmesi* (No.1622). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Ergül, C., Baydık, B., & Demir, Ş. (2013). Özel eğitim öğretmen adaylarının ve öğretmenlerinin zihin engelliler öğretmenliği lisans programı yeterliklerine ilişkin görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(1), 499-522.
- Griffin, H. C., Griffin, L. W., Fitch, C. W., Albera, V., & Gingras, H. (2006). Educational interventions for individuals with asperger syndrome. *Intervention in School and Clinic*, 41(3), 150-155.

- Gök, G. & Erbaş, D. (2011). Okul öncesi öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin görüşleri ve önerileri. *International Journal of Early Childhood Special Education*, 3(1), 66-87.
- Güleç-Aslan, Y. (2013). A Training Programme for a Teacher Working with a Student with ASD: An Action Research. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*. Advance online publication. <https://doi.org/10.12738/estp.2013.4.1738>.
- Haimour, A. I., & Obaidat, Y. F. (2013). School teachers' knowledge about autism in Saudi Arabia. *World Journal of Education*, 3(5), 45-56. <https://doi.org/10.5430/wje.v3n5p45>
- Hannah, M. E., & Pilner, S. (1983). Teacher attitudes toward handicapped children: A review and synthesis. *School Psychology Review*, 12, 12-25.
- Harrower, J. K., & Dunlap, G. (2001). Including children with autism in general education classrooms: A review of effective strategies. *Behavior Modification*, 25(5), 762-784. <https://doi.org/10.1177/0145445501255006>
- Hart, J. E. & Malian, I. (2013). A statewide survey of special education directors on teacher preparation and licentiate in autism spectrum disorders: A Model For University And State Collaboration, *International Journal Of Special Education*, 28 (1), 4-13.
- Hart, J.E. & More, C.M. (2013). Investigating the impact of technology on pre-service teacher knowledge of autism spectrum disorder, *Education and Training in Autism and Developmental Disabilities*, 48(4), 504-513.
- Helps, S., Newsom-Davis, I., & Callias, M. (1999). Autism: The teacher's view. *Autism: The International Journal of Research & Practice*, 3, 287-298. <https://doi.org/10.1177/1362361399003003006>
- Hendricks, D. R. (2008). A descriptive study of special education teachers serving students with autism: Knowledge, practices employed, and training needs (Doctoral dissertation, Virginia Commonwealth University). <http://scholarscompass.vcu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2312&context=etd> adresinden alındı.
- Jordan, R. (2005). Managing autism and Asperger's syndrome in current educational provision. *Pediatric Rehabilitation*, 8(2), 104-112.
- Kodal, B. (2006). *Eskişehir ilinde otistik çocuklarla çalışan özel eğitim öğretmenlerinin yaşadıkları sorunlar ve sorunların çözümüne ilişkin görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Landa, R. J., & Kalb, L. G. (2012). Long-term outcomes of toddlers with autism spectrum disorders exposed to short-term intervention. *Pediatrics*, 130- 2, S186-S190.
- MacDonald, R., Parry-Cruwys, D., Dupere, S., & Ahearn, W. (2014). Assessing progress and outcome of early intensive behavioral intervention for toddlers with autism. *Research in Developmental Disabilities*, 35(12), 3632-3644. <https://doi.org/10.1016/j.ridd.2014.08.036>
- McGregor, E., & Campbell, E. (2001). The attitudes of teachers in Scotland to the integration of children with autism into mainstream schools. *Autism*, 5(2), 189-207. <https://doi.org/10.1177/1362361301005002008>
- Odom, S. L., & Bailey, D. B. (2001). Inclusive preschool programs: classroom ecology and child outcomes. In M. J. Guralnick (Eds.), *Early childhood inclusion: Focus on change* (pp. 253-276). Baltimore, MD: Paul H. Brookes Publishing Co., Inc.
- Park, M., Chitiyo, M., & Choi, Y. (2010). Examining pre-service teachers' attitudes towards children with autism in the USA. *Journal of Research in Special Educational Needs*, 10(2), 107-114. <https://doi.org/10.1111/j.1471-3802.2010.01150.x>
- Pierce, K., Courchesne, E., & Bacon, E. (2016). To screen or not to screen universally for autism is not the question: why the task force got it wrong. *The Journal of pediatrics*, 176, 182-194. <https://doi.org/10.1016/j.jpeds.2016.06.004>
- Rakap, S., Balıkcı, S., Parlak-Rakap, A., & Kalkan, S. (2016). An analysis of Turkish pre-service teachers' knowledge of autism spectrum disorder: Implications for teacher preparation programs. *SAGE Open*, 6(3), 1-11, <https://doi.org/10.1177/2158244016668853>.
- Rakap, S. (2017). Okul öncesi dönemde kaynaştırma eğitimi uygulamalarının desteklenmesinde doğal öğretim yaklaşımları. *Özel Eğitim Dergisi*, 18(3), 471-492. <https://doi.org/10.21565/ozelegitimdergisi.319665>
- Rakap, S., Birkan, B. & Kalkan, S. (2017). *Türkiye'de otizm spektrum bozukluğu ve özel eğitim*. İstanbul: Tohum Otizm Vakfı.
- Rakap, S., Balıkcı, Ş. & Kalkan, S. (2018). Teachers' knowledge about autism spectrum disorder: The case of Turkey. *Turkish Journal of Education*, 7(4), 169-185. <https://doi.org/10.19128/turje.388398>
- Reber, C. K., Marshak, L. E., Glor-Scheib, S. & Noll, M. B. (1995, April). *Attitudes of Pre-Service Teachers toward Students with Disabilities: Do Practicum Experiences Make a Difference?* Paper presented at

- the annual meeting of the American Educational Research Association. San Francisco, CA. (ERIC Document ED390825).
- Safran, J. S., & Safran, S. P. (2001). School-based consultation for Asperger syndrome. *Journal of Educational and Psychological Consultation*, 12(4), 385-395. https://doi.org/10.1207/S1532768XJEP1204_05
- Safran, J. S. (2002). Supporting students with asperger's syndrome in general education. *Teaching Exceptional Children*, 34(4), 60-66. <https://doi.org/10.1177/004005990203400510>
- Sakalli Demirok, M. & Bağlama, B. (2015). Perspectives of faculty of education students on autism spectrum disorders in North Cyprus. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 190, 399 – 408. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.05.017>
- Samms-Vaughan, M. & Franklyn-Banton, L. (2008) The role of early childhood professionals in the early identification of autistic disorder, *International Journal of Early Years Education*, 16:1, 75-84, <https://doi.org/10.1080/09669760801892318>
- Sanz-Cervera, P., Fernandez-Andres, M., Pastor-Cerezuela, G. & Tarraga-Minguez, R. (2017). Pre-Service teachers' knowledge, misconceptions and gaps about autism spectrum disorder. *Teacher Education and Special Education*, 40(3) 212–224, <https://doi.org/10.1177/0888406417700963>
- Scruggs, T. E., & Mastropieri, M. A. (1996). Teacher perceptions of mainstreaming/inclusion, 1958–1995: A research synthesis. *Exceptional Children*, 63(1), 59–74.
- Segall, M. (2008). *Inclusion of students with autism spectrum disorder: Educator experience, knowledge, and attitudes*. Unpublished master's thesis, University of Georgia, Athens, GA Retrieved from https://getd.libs.uga.edu/pdfs/segall_matthew_j_200805_ma.pdf
- Sucuoğlu, B. (2012). Otizm Spektrum bozukluğu olan çocuklar ve kaynaştırma. E. Tekin-İftar (Ed.), *Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar ve Eğitimi* (sf. 473-528). Ankara: Vize Yayıncılık.
- Sucuoğlu, B., Bakkaloğlu, H., Akalın, S., Demir, Ş. & İşcen Karasu, F. (2013). *Okul öncesinde kaynaştırma: Öğretmen eğitiminin öğretmen çıktıları üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Araştırma Raporu. Ankara: TÜBİTAK, SOBAG.
- Werts, M. G., Wolery, M., Snyder, E. D., & Caldwell, N. K. (1996). Teachers' perceptions of the supports critical to the success of inclusion programs. *Journal of the Association for Persons with Severe Handicaps*, 21, 9-21.
- Williams, K. (1995). Understanding the student with Asperger syndrome: Guidelines for teachers. *Focus on Autistic Behavior*, 10(2), 9-16.
- Yasar, P., & Cronin, K. A. (2014). Perspectives of college of education students in Turkey on autism spectrum disorders. *International Journal of Special Education*, 29, 61-75.
- York, A., von Fraunhofer, N., Turk, J., & Sedgwick, P. (1999). Fragile-X syndrome, Down's syndrome and autism: Awareness and knowledge amongst special educators. *Journal of Intellectual Disability Research*, 43, 314–324.

İletişim/Correspondence

Dr. Öğrt. Üyesi Binnur YILDIRIM HACİİBRAHİMOĞLU
binnury@gmail.com

Öğr. Gör. Ayşegül Ustaoglu
aysegul.kaya@gmail.com